
[NÉZŐPONTOK/TÖRTÉNET](#)

A racionalizmus sokszínű arca - A funkcionalizmustól az organikusig

2024.03.24. 08:34

Varga Péter építész, a római Sapienza egyetem doktorandusza írásában Giuseppe Terragni építészetén keresztül azt mutatja be, hogy a modern építészetnek és a racionalizmusnak számos árnyalata és megközelítése létezik, és szintúgy hozzájárul az épített környezetünk

Cikkinfó

Szerzők:
Varga Péter

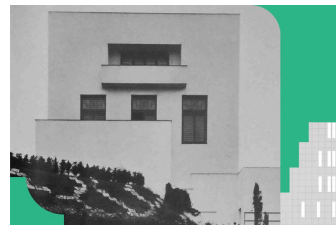
Földrajzi hely:
Olaszország

Építészek, alkotók:
Giuseppe Terragni

Dosszié:

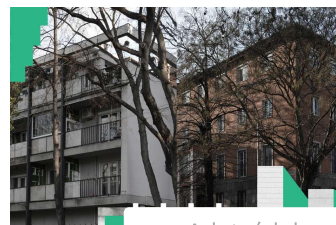
Modernizmusok – CFP

Kapcsolódó cikkek

[NÉZŐPONTOK/TÖRTÉNET](#)

Saját ízléstelenségeite
Egy meg nem értett kultúraváltás a modern hajnalán

2024.03.18. 18:00

Adatvédelem

sokszínűségéhez és gazdagságához, a funkcionalizmus mellett és azon túl.

A racionalista építészet világában gyakorta azt vallják, hogy az igazi művészet a funkcionalitás szépségében rejlik, amely eredendően az épület használóinak gyakorlati követelményeihez kötődik. A díszítő túlzásoktól való eltávolodás paradigmaváltást jelentett az építészeti gondolkodásban, amely a dekoráció és a kulturális szimbolizmus helyett a pragmatizmust helyezte előtérbe. Ezt az irányzatot sokan sterilnek, személytelennek tartják és az építészetet pusztán haszonelvűségekre redukálják, amely nélküli az érzelmi rezonanciát. A modern építészet egyik kiemelkedő szereplője, Giuseppe Terragni racionalizmusa azonban olykor túllép a puritán funkcionalizmus határain és építészete mélyebb érzelmi és esztétikai élményeket is közvetít.

"...a racionális irányzat egyik posztulátuma éppen az, hogy az új építészeti formák az üres és a teli terek, a nehéz tömegek (beton, téglakő) és a könnyű szerkezetek (vas, üveg) viszonyában művészi érzelmeket keltsenek a szemlélőben."^[1]

Giuseppe Terragni

A cikk Terragni három fő művét veszi górcső alá, melyet nem csupán az egyes elemek vizualitása felől közelítünk meg, hanem a térkompozíció által közvetített élményen, a megérkezés folyamatán keresztül vizsgáljuk, mint a tér fizikai és elméleti szekvenciája, amely a racionalizmus szigorú szimmetriájától a dinamikus, természetközeli hangsúlyokat sem nélkülöző térbeliségig terjed: a mechanikus térből az organikus térbe.

A megérkezés, mint döntő pillanat

Az építészeti tér olyan művészeti forma, amely többek között érzelmeket ébreszt és stimulálja az érzékeket. Ezért a fenomenológiai szempontokra épülő vizsgálat, melynek egyik központi eleme a tér megtapasztalása és használata – vagyis az a mód, ahogyan az épített

NÉZŐPONTOK/TÖRTÉNET

Szocreál vagy szocmodern? – Három fővárosi helyi védelem alatt álló ingatlan II. világháború utáni története

2024. 03. 15. 07:50

NÉZŐPONTOK/VÉLEMÉNY

Mi lesz veled, Rákosrendező? – Olvasói Levél

2024. 03. 13. 17:06

KÖZÉLET, HÍREK

Modernizmusok Stílus? Korszak? Ideológia? // Call for Papers

2024. 02. 04. 09:28

PROGRAMOK

Adatvédelem

környezet kölcsönhatásba lép a szemlélővel[2] –, lényeges az építészeti tér megértése érdekében. Ez a kölcsönhatás azonban jóval azelőtt kezdődik, hogy az egyén felfedezné és megértené az épület jellemzőit. A megfigyelő megérkezése döntő pillanat, amikor az észlelés először találkozik az építészeti térrel.

A küszöb néha nem egy pontos határ két különböző környezet között, hanem inkább egy "érzéki átmenet", az a tapasztalás mely számtalan tényező összetett multiszenzoros fúziója, amelyet azonnal általános atmoszféraként érzékelünk[3] és a szemlélő a különböző egymás utáni pillanatok érzékelése során az első benyomásból érvényesíteni tud. Peter Zumthor szerint: *"Bemegyek egy épületbe, meglátok egy szobát, és a másodperc töredéke alatt megvan ez az érzés."*[4]

A térkompozíció irányítja a figyelmet, változó perspektívákkal és fókuszpontokkal, mely irányítja a mozgást, dinamikusan, interakcióra ösztönözve, amivel a megfigyelő aktív résztvevőjévé válik a térélmény meghatározó fejlődő narratívának. A bejárati tér élménye megteremti a színpadot a benne kibontakozó narratívához.

A Novocomum, mint racionális tér

Az 1929-ben átadott comói lakóház formai karakterét a túlnyomórészt sík főhomlokzat geometrikus struktúrái határozzák meg. Bár a tengelyes szerveződés nyilvánvaló, Terragni nem monumentalizálja a bejáratot. Más szóval, a bejárat nem ünnepelt, hanem egy keskeny, átlagos átjáróként jelenik meg és nem hierarchikusabb, mint a homlokzat bármely más építészeti eleme[5]. Vagyis a bejárat szigorúan alkalmazkodik egyetlen funkciójához: belépni az épületbe, összekötni a két környezetet, de világosan elválasztva a "bent" és a "kint" közötti atmoszférát.

A szemlélő már a küszöb átlépése előtt érzékeli a két környezet közötti egyértelmű elkülönülést, mely a külvilágot maga mögött hagyva egy határozott, szigorú térkapcsolatokkal jellemezhető belső térre reflektál. Belépéskor a megérkezés érzése azonnali és meghatározó. A megfigyelő egy üvegezett bejárati előtérben találja magát, ami egy afféle "puffer-térként" funkcionál, s amely lehetővé teszi a használó számára, hogy alkalmazkodjon a hirtelen változáshoz, új környezethez. Vizuális kapcsolat alakul ki a közlő előcsarnokkal, amely szinte azonnal kitárul. A tengely mentén húzódó fölépcsőház jelenléte a bejárati csarnok fókuszpontjaként működik, amely felhívja a

A keret témája Giuseppe Terragni építészetében

2006.09.12. 15:19

KÖZÉLET, HÍREK

Ordasi Zsuzsa: A transzparencia, Giuseppe Terragni építészetének vezérfonala

2005.05.10. 12:58

EMBEREK/PORTRÉ

Lampert Rózsa: Giuseppe Terragni, az európai építész

2005.03.13. 23:00

szemlélő figyelmét és irányítja tekintetét. A lépcsőház elhelyezkedése megerősíti a tengelyorientált térszervezést, és hangsúlyozza annak fontosságát, hozzájárulva a tisztán funkcionális működés és a szimmetria érzetéhez. (1.,2. ábra)

1/18

1., 2. ábra

11/18

Giuseppe Terragni:
Novocomum. Forrás: B.
Zevi, L'architettura,
Cronache e Storia magazin
153. száma, Omaggio a
Terragni (Scan).

A kétirányú tengelyesség azonnal meghatározza a térbeli hierarchiát, és megszakítás nélkül irányítja a mozgást. Az útvonal lineáris és folyamatos, a

funkcionális elemekhez – a lépcsőházakhoz, a lakásokhoz – vezet, anélkül, hogy további megállásra vagy vizuális felfedezésre ösztönözne. A Novocomum térstruktúrája átláthatóvá teszi a térbeli adottságokat, lehetővé téve a racionális és funkcionális használatát. (3. ábra). A szemlélő egy szigorú építészeti nyelvel szembesül és az intellektusra apellálva a funkció ésszerű használatára ösztönzi.

2/18
3. ábra

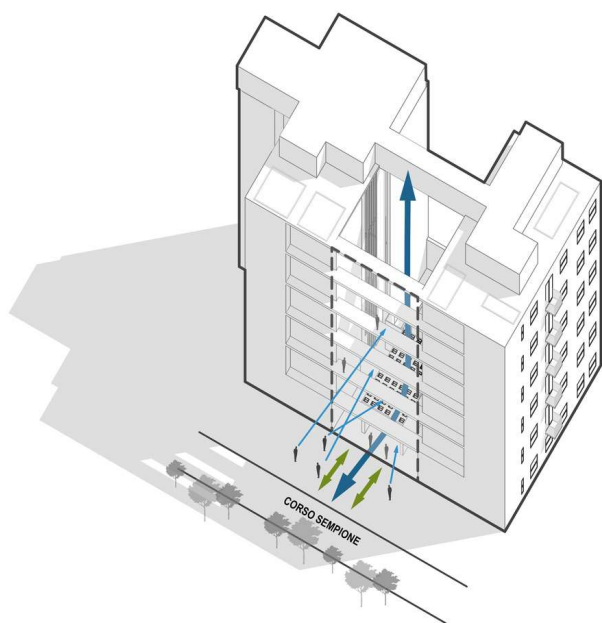
A racionális gondolkodás evidenciája egy funkcionálisan "kitűnő lakógépet" [6] hoz létre. A Novocomummal Terragni belép az "Egy új szellemiség" [7] poétikájába, amelyben a funkcionalizmus, mint mechanikusság nem vonja el az építészeti értéket.

12/18
Giuseppe Terragni:

A Casa Rustici, az "átmeneti tér"

Az 1935-ben épült milánói Casa Rustici bejárata objektíven szembe megy a kor hagyományos elképzeléseivel. Az épület két párhuzamos tömbje közötti tengelyirányúság szintén érzékelhető, ami az útvonal logikus szervezését feltételezi. A homlokzaton megjelenő horizontális erkélyek elegánsan összekötik a két tömböt, újra-strukturálva az épület tömegét, miközben egyfajta határsíkot és bejárati "kapumotívumot" képeznek. A város és a természet betör az épületbe: a szél átfúj rajta, a város hangja, élete nem állnak meg a külső falaknál, hanem a bejárat szerves részévé, komplex térbeli artikulációvá válnak. Ezek a hatások a megérkezés pillanataiban jelen vannak, és ahogy áthaladunk a homlokzati erkélyek alatt, a külső és a belső tér közötti határok elmosódnak, és az építészet egyre inkább éreztetni kezdi jelenlétét. (4.ábra)

3/18
4. ábra

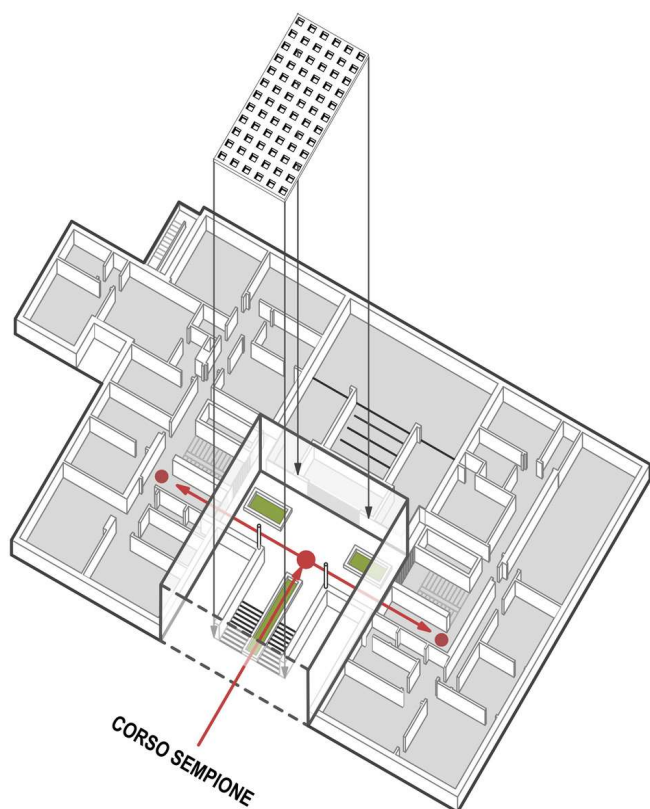
13/18

Giuseppe Terragni: Casa

Rustici. Forrás:

[Archidiap](#)

Az erkélysor alatt áthaladva a tér megnyílik és tranzitónává válik, ahol a tengelyirányú útvonal mentén egyértelműen elhelyezett külső lépcső látványa fókuszáltan vezeti a szemlélőt. Egyedül a portaépület szakítja meg e linearitás dinamikáját. Egy határ, mely megszakítja a megérkezés folyamatát, szünetet teremt a térben és a mozgásban, majd további felfedezésre, építészeti észlelésekre ad lehetőséget. A márvány- és üveglapokkal borított, perforált tetővel ellátott külső bejárati terület köztes térré válik, amely finom kölcsönhatást és egyben bizonytalanságot vált ki a bent és kint között. Ez egy belső, ugyanakkor nyitott udvar, a racionalizmus egy teljesen innovatív kialakítású bejárata. (5. ábra) *"Ez az udvari elrendezés akkoriban egy funkcionalista építész számára nagy jelentőségű újítás volt... ugyanakkor ez volt a modern urbanizmus előfeltétele."*[8]

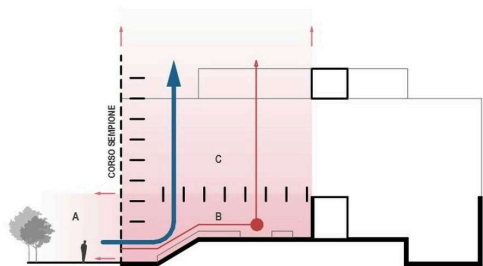

4/18
5. ábra

A bejárati előtér kiterjedése világosan behatárolható, de az égbolt, a szűrt napfény és a lágyszellő áthatja a teret, feloldva annak határait. A külső környezetnek ez a harmonikus behatolása egyedülálló érzéki élményt teremt, amelyben a szemlélő fizikailag még mindig kint van, de érzelmileg már kapcsolódik a megérkezés pillanatához. Ez a kölcsönhatás túlmutat magának a bejáratnak a fizikalitását. Ez egy olyan kísérleti tér, amelyben a természet és az építészet közös légkört határoz meg, ugyanakkor tisztázza a különbségeket és határokat.

A megérkezés egy folyamattá vált, amely a környezet és az építészet együttes hatásán alapuló folyamatos érzékelésen nyugszik. A Casa Rustici bejárata *"...a ház magánélete és a város nyilvánossága közötti kapcsolatot jelenti."*[9] (6. ábra)

5/18
6. ábra

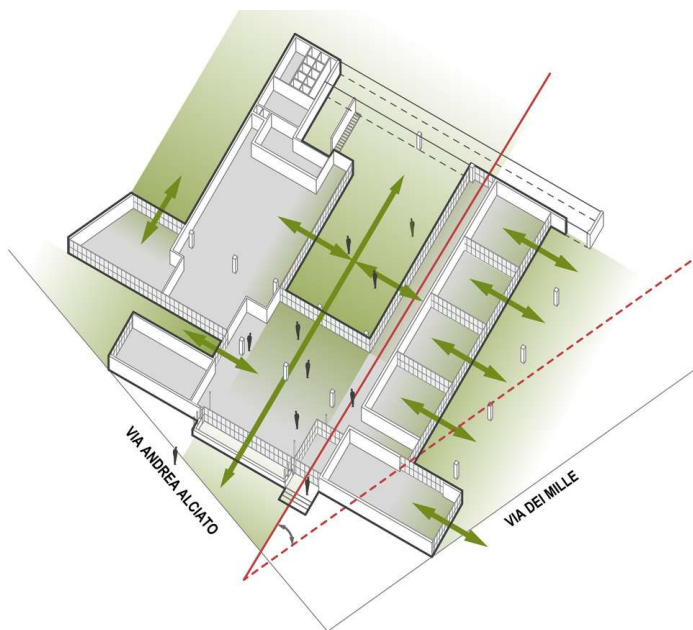
14/18
Giuseppe Terragni: Casa
Rustici. Forrás:
openhousemilano

Sant 'Elia Óvoda, egy változó és organikus élmény

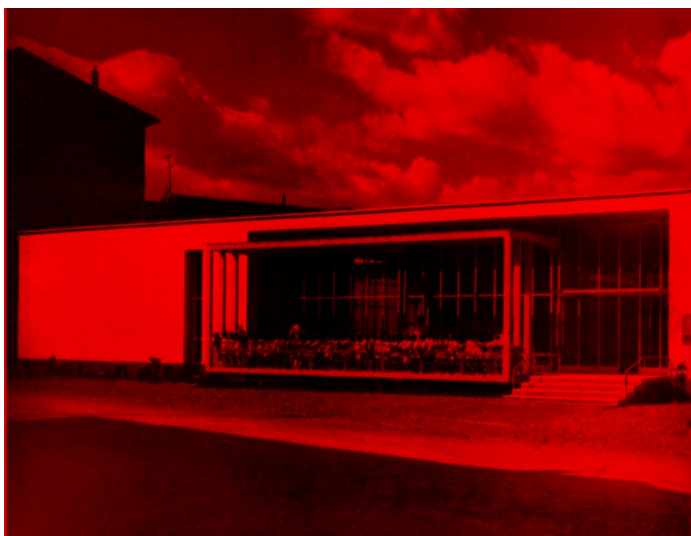
Az 1937-ben épült comói Sant 'Elia óvodával Terragni elérte művészi érettségét. "Az óvoda az, ahol Terragni kompozíciós kutatásai egy szabadabb és költőibb eredményt értek el."^[10] és szervesebben illeszkedik a környezetéhez.

A bejárat tengelye és következésképpen az egész épület telepítése nem a telekhatárokhoz igazodik, enyhe szögben elforgatva helyezi le. Az eredmény egyfajta "véletlenszerű" kompozíció, amely naturalista megközelítést sugall, másrészt elszakítja a környező épített környezettől, ami térbeli és funkcionális szempontból is tökéletes választás, mivel ez a döntés

több szabadtéri rekreációs területet szabadít fel,
dialektikus kapcsolatot teremtve a belső és a külső[11]
között. (7. ábra)

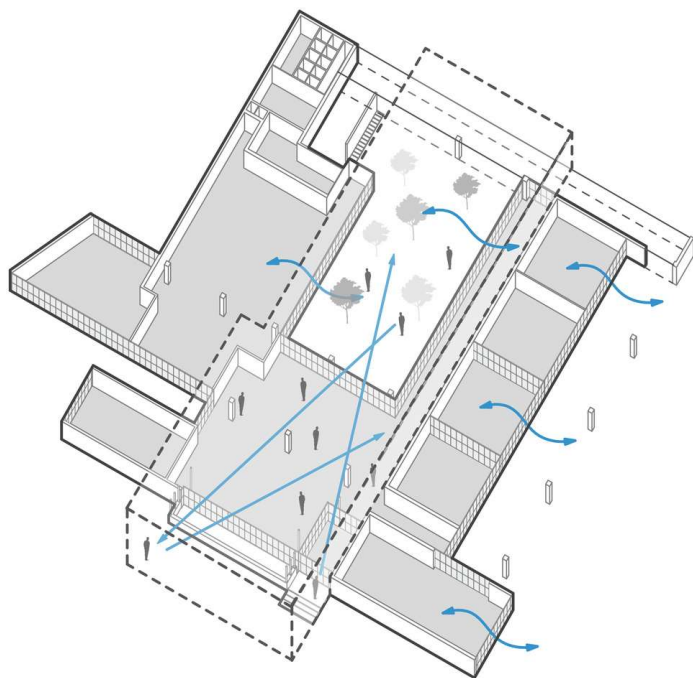
6/18
7. ábra

15/18
Giuseppe Terragni:
Sant'Elia Óvoda. Forrás:
A. Saggio, Giuseppe
Terragni. Vita e opere,
Laterza, Roma-Bari 1995

Az épület teljes transzparenciájának köszönhetően
nem tagadja meg a mögötte lévő térbeli narratívát, így
az első pillanattól kezdve a külső és a belső
egybeolvad. Tekintetünk gyakorlatilag végigsöpör az
épületen, felfedezve azt még mielőtt belépnénk,

miközben a belső kert látványa feltárul. A teret kitöltő funkciók és események szintén "átlátszóak", egy olyan nyitott színpad, amely nem korlátozódik az épület fizikai keretei közé. Tekintetünk összekapcsolja ezeket a pillanatokat; így érzelmi szempontból már azelőtt megérkezünk a Sant ' Elia épületébe, hogy átléptük volna a küszöböt. (8. ábra)

7/18
8. ábra

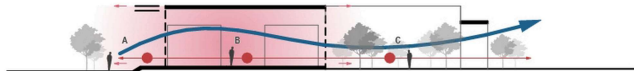
A fizikai megérkezést követően az üvegezett bejárati előtér nem nyújt többet, mint amit kintről ne érzékeltünk volna, tehát érzékileg nem a megérkezés helye, de funkciójában szélfogó. A megérkezés nem itt fejeződik be, vagy kezdődik el, hanem csak része a tapasztalatok folyamatos sorozatának. Amit tapasztalunk, az egy polivalens térszerkezet, amely nem vezeti tudatosan a szemlélő tekintetét egy fókuszpont felé, és nem ösztönöz azonnali továbblépésre. Egy kevésbé strukturált tér, amely megszakítás nélkül áramlik és amely a kertbe is kiterjed. A külső környezet betör a belső térbe, kitérítve határait, ahogyan az épület is kitör fizikai korlátaiból és a kerttel közös életteret hoz létre.

16/18

Giuseppe Terragni:
Sant'Elia Óvoda. Forrás:
B. Zevi , L'architettura,
Cronache e Storia magazin
153. száma, Omaggio a
Terragni (Scan).

A kert behatolása, az átláthatóság, a légiesség és a térben való folyamatos bolyongás a felfedezés olyan állapotát hozza létre, amely az "erdei ösvény" élményéhez hasonlítható; a szabályos ritmus megszakad, pillanatok sokasága tárul fel, mozgást vagy éppen megtorpanást tesz lehetővé. A térszerkezet úgy viselkedik a látogatóval, ahogy a természeti környezet. (9. ábra)

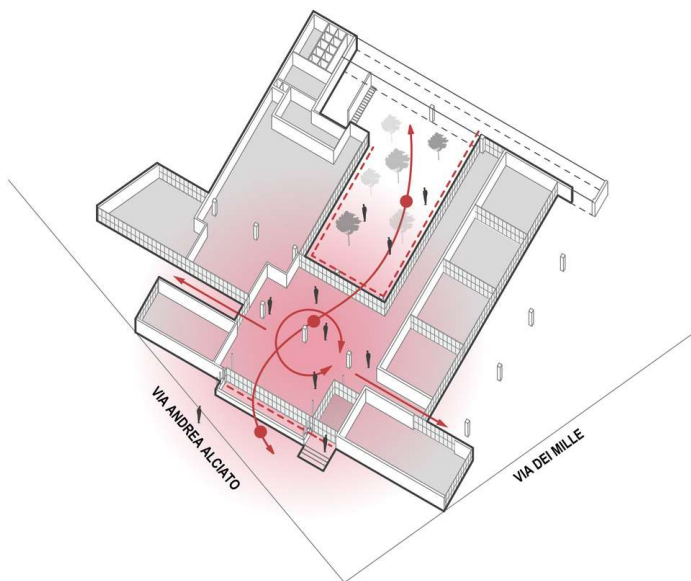

8/18

9. ábra

A környezetváltás nem azonnali, mint a Novocomum esetében, és nem is átmeneti, mint a Casa Rustici esetében. Ha csak az érzékszervi tapasztalatokra hagyatkozunk, a környezet változása sokkal határozatlanabb. A Sant 'Elia esetében a megérkezés időben és térben elmosódik, kiterjed a környezetére és érzelmi folyamatává válik, mely a szemlélt a funkcióval, az építészeti térrel és a természettel egyesíti, egyfajta

organikus szellemben és "a racionalizmuson túl"[12].
(10. ábra)

9/18
10. ábra

17/18
Giuseppe Terragni:
Sant'Elia Óvoda. Forrás:
B. Zevi, L'architettura,
Cronache e Storia magazin
153. száma, Omaggio a
Terragni (Scan).

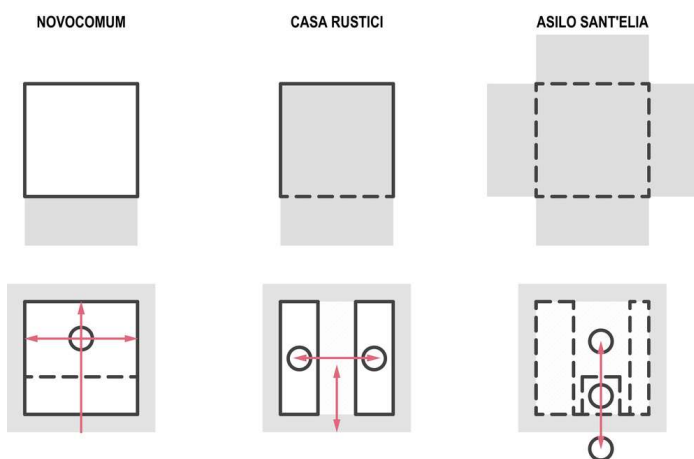
A funkcionalizmus határán

Terragni munkássága példát mutat arra, hogy a racionalizmus nem zárja ki az érzelmi narratívát az építészetből. A különböző építészeti megközelítések nemcsak a fizikai jellemzőkre korlátozódnak, hanem komplex élményeket hoznak létre – legyen az egy hirtelen benyomás, vagy éppen elhúzódó érzelmi

folyamat – a használó és az épített környezet kölcsönhatásában.

A Novocomum esetében a megérkezés pillanatában jól definiált térkapcsolatokat érzékelünk, mely tisztán racionalista térélményt teremt. A Sant'Elia óvoda esetében az építész szándékosan közelebb hozta az épületet annak környezetéhez, létrehozva egy organikus és folyamatosan változó élményt, míg a Casa Rustici a funkcionalizmus egy szabadabb kísérlete, megtartva ugyan a pragmatikus kialakítást. Megjelennek olyan tervezői döntések, amelyek túlmutatnak a szigorú funkcionalitáson és inkább az építészeti tér tapasztalatára összpontosítanak.

10/18
összegző ábra

Az írás összességében azt mutatja, hogy a modern építészetnek és a racionalizmusnak számos árnyalata és megközelítése létezik, és szintúgy hozzájárul az épített környezetünk sokszínűségéhez és gazdagságához, a funkcionalizmus mellett és azon túl.

Varga Péter

Szerk.: Hulesch Máté

[1] G.Terragni, Lettera sull'architettura című írásából, L' Ambrosiano magazin, 1931. február 26. (A szerző fordítása)

[2] C. Molinari írja: "Alapvető továbbá az a megfontolás, hogy az építészet a tapasztalaton, a dinamikus használat és kölcsönhatás lehetőségén alapul..." (A szerző fordítása) C. Molinari, Architettura in Sequenza.

Progettare lo spazio dell'esperienza, Quodlibet, Macerata 2018, p.12. Pontosan ez az interakció határozza meg az építészeti térélményt.

[3] J. Pallasmaa, Space, Place and Atmosphere. Emotion and Peripheral Perception, "Architectural Experience", Lebenswelt, 4.1, 2014, p.230.

[4] P. Zumthor, Atmospheres – Architectural environments – Surrounding objects, Birkhauser, Basel – Boston – Berlin 2006, p.13 (A szerző fordítása). Pontosan mint, amit a megérkezés pillanatában érzékelünk meghatározva további felfedező magatartásunkat.

[5] Prof. Antonino Saggio hangsúlyozza, hogy *"...Terragni nem emeli ki függőlegesen a bejáratot, és ebből következően nem hangsúlyozza a központi tengelyt, hanem az ablakok és erkélyek folyamatos mintázatához folyamodik..."* A. Saggio, Giuseppe Terragni. Vita e opere, Laterza, Roma-Bari 1995. p.25 (A szerző fordítása)

[6] G. Ponti jellemezte így a Novocomum-ot a Domus építészeti magazin 1930. áprilisi számában, idézve M. Fosso, E. Mantero, Giuseppe Terragni 1904-1943, Cesare Nani, Como, 1982 könyvében.

[7] Antonino Saggio professzor "Spirito Nuovo", vagyis "Új szellemiségként" jellemzi a funkcionalista építészetet Giuseppe Terragni. Vita e opere, Roma-Bari, Laterza, 1995 könyvének első fejezetében.

[8] A. Saggio, Giuseppe Terragni. Vita e opere, Laterza, Roma-Bari 1995, p.58 (A szerző fordítása)

[9] Uo. p.59 (A szerző fordítása)

[10] A. Novati, A. Pezzola, E. Pedrocchi, Como 1920-1940: paesaggi della città razionalista. Giuseppe Terragni e i razionalisti comaschi, GAM, Rudiano 2014. Megjelent a 2014. szeptember 6-28., "Como" című kiállítás alkalmából. (A szerző fordítása)

[11] Bár az épület elrendezése látszólag az észak-déli tájolás tengelyétől függ, valójában egy pontos kompozíciós döntéshez kapcsolódik: a kültéri és beltéri terek közötti véletlenszerű érzéshez, harmóniára, vagyis az épület és a természet közötti folyékony és szoros térbeli kapcsolatra való törekvés.

[12] Prof. Antonino Saggio összegzése Terragni életművéről, Giuseppe Terragni. Una biografia critica, LetteraVentidue kiadó, Siracusa, 2022 könyvében.

Vélemények (0)

Új hozzászólás

Hozzászólás
küldéséhez be kell
jelentkezned!

ELKÜLDÉS

Kapcsolódó cikkek

NÉZŐPONTOK/VÉLEMÉNY

A legújabbaktól az ismeretlenig – Öt különleges budapesti park

2024.03.23. 16:03

NÉZŐPONTOK/TÖRTÉNET

ÉPÍTÉSZ / KULTÚRA
- egy debreceni csapat épületbejárásai és podcast-sorozata

2024.03.22. 18:02

ÉPÜLETTERVEK/HALLGATÓI TERV

KÖRNYEZETI
vészhelyzet és építészet kurzussorozat – A Pécsi Tudományegyetem hallgatóinak tervei

2024.03.22. 08:22

Támogasd az Építészfórumot!

Partnerek / Támogatók

PARTNEREINK

TÁMOGATÓINK

Impresszum
ÁSZF
Épület tervek beküldése
Adatkezelés
Szerzői jogok

HU ISSN 1586-409X

Alapítók:
Vargha Mihály és
Pásztor Erika Katalina

© 2000-2024 Építészfórum

Webdesign:
SUBMACHINE

Webfejlesztés:
Leogroup

